

ORGANIZACE SPOJENCH NÁRODŮ

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

CRC

Distribuce:
všeobecná

CRC/C/93/D/139/2021
18. srpna 2023
Jazyk originálu: anglický

Výbor pro práva dítěte

Názor přijatý Výborem na základě Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte zavádějícího postup předkládání oznámení týkající se oznámení č. 139/2021^{*,**}

<u>Oznámení předložili:</u>	B. J. a P. J. (zastoupeni advokáty Marošem Matiaškem a Annou Hofschneiderovou)
<u>Údajné oběti:</u>	Oznamovatelé
<u>Vysoká smluvní strana:</u>	Česká republika
<u>Datum oznámení:</u>	27. října 2020 (první podání)
<u>Datum přijetí názoru:</u>	15. května 2023
<u>Věc:</u>	Umístění dvou sourozenců do ústavní péče za účelem údajného zajištění jejich práv na zdraví a vzdělání
<u>Procesní otázky:</u>	Vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy; nedostatečné odůvodnění
<u>Podstatné otázky:</u>	Nejlepší zájem dítěte; oddělení dětí od rodičů; právo dítěte být vyslyšeno; právo na vzdělání; právo na zdraví; právo na bezpečnost
<u>Články úmluvy:</u>	Čl. 3 odst. 1 a 2, článek 5, čl. 9 odst. 1–3, článek 12, článek 16, čl. 18 odst. 1, čl. 20 odst. 1, čl. 24 odst. 1, čl. 28 odst. 1, čl. 29 odst. 1, čl. 37 písm. b) a d) a článek 39
<u>Články opčního protokolu:</u>	Články 7 písm. e) a f)

* Přijato Výborem na jeho devadesátém třetím zasedání (8.–26. května 2023).

** Na posuzování oznámení se podíleli tito členové Výboru: Suzanne Aho, Aïssatou Alassane Moulaye, Thuwayba Al Barwani, Hynd Ayoubi Idrissi, Mary Beloff, Rinchen Chopel, Rosaria Correa, Bragi Gudbrandsson, Philip Jaffé, Sopia Kiladze, Benyam Dawit Mezmur, Otani Mikiko, Luis Ernesto Pedernera Reyna, Ann Skelton, Velina Todorova, Benoit Van Keirsbilck a Ratou Zara.

1. Oznamovateli oznámení jsou B. J. a P. J., oba státní příslušníci České republiky, narozeni dne 24. dubna 2006, resp. dne 25. srpna 2003. Oznamovatelé tvrdí, že rozhodnutím orgánů smluvní strany, kterým bylo nařízeno jejich umístění do ústavní péče za účelem zajištění jejich lékařské péče a školní docházky, byla porušena jejich práva podle čl. 3 odst. 1 a 2, článku 5, čl. 9 odst. 1–3, článku 12, článku 16, čl. 18 odst. 1, čl. 20 odst. 1, čl. 24 odst. 1, čl. 28 odst. 1, čl. 29 odst. 1, čl. 37 písm. b) a d) a článku 39 Úmluvy. Zastupují je advokáti. Opční protokol vstoupil pro smluvní stranu v platnost dne 2. března 2016.

Skutkový stav vylíčený oznamovateli

- 2.1 V červnu 2018 se rodiče oznamovatelů rozvedli a oznamovatelé nadále žili se svou matkou.
- 2.2 Dne 6. února 2019 zahájil Městský úřad Šlapanice jako orgán sociálně-právní ochrany dětí řízení o umístění oznamovatelů do ústavní péče.¹ K Okresnímu soudu Brno-venkov jako soudu prvního stupně podal návrh na vydání předběžného opatření, kterým se domáhal umístění dětí do ústavní péče Krizového centra pro děti a mládež, a to podle § 74 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.²
- 2.3 Městský úřad Šlapanice argumentoval tím, že P. J., kterému bylo v té době 15 let, nenavštěvuje školu, ačkoliv již dokončil povinnou školní docházku, a svůj čas tráví převážně na počítači. Údajně si podal přihlášku ke studiu na střední škole. Nezaregistroval se na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, což je nutná podmínka pro využití úhrady zdravotního pojištění státem. Vznikl mu tak velký dluh na zdravotním pojištění, který nemohl splácet.
- 2.4 Pokud jde o B. J., které bylo v té době téměř 13 let, městský úřad argumentoval tím, že neplní povinnou školní docházku. Nenastoupila ke zkouškám, přestože jí bylo nabídnuto, aby se ke zkouškám dostavila do poradny školního psychologa. Městský úřad zdůraznil, že navzdory jeho opakovaným doporučením matka oznamovatelů nezajistila dětem žádnou psychologickou nebo psychiatrickou péči. Dále citoval zprávu školní poradny ze dne 6. března 2019, která doporučovala provést odborné vyšetření k posouzení, zda je matka plně způsobilá k řádné výchově a péči o oznamovatele. Poradna také vyjádřila obavu, že oznamovatelé trpí počínající sociální fobií nebo dětskou depresí, a doporučila okamžitou psychiatrickou péči, ideálně ve formě hospitalizace. Zmínila, že B. J. se nechtěla vrátit do školy, protože jí spolužáci ubližovali a posmívali se jí, a že za řešení své situace považovala domácí vzdělávání. Městský úřad také uvedl, že podal na rodiče kvůli nezajištění povinné školní docházky B. J. trestní oznámení.
- 2.5 Dne 12. dubna 2019 Okresní soud Brno-venkov zamítl návrh Městského úřadu Šlapanice na vydání předběžného opatření. Soud měl za to, že umístění P. J. v ústavním zařízení by bylo zcela neúčelné, neboť by nezajistilo jeho úspěšné pokračování ve středoškolském vzdělávání. Soud byl toho názoru, že nucené odebrání B. J. z domácnosti matky by pravděpodobně zhoršilo její duševní zdraví a bylo by v konečném důsledku kontraproduktivní. Okresní soud rovněž připomněl, že již v minulosti nařídil umístění oznamovatelů do ústavu s cílem podrobit je diagnostickému vyšetření, ale vzhledem k jejich psychickému stavu nakonec rozhodnutí nebylo vykonáno (viz bod 4.1). Okresní

¹ Oznamovatelé vysvětlují, že městský úřad podal již dne 25. října 2018 návrh, který byl Okresním soudem Brno-venkov zamítnut a toto rozhodnutí bylo potvrzeno Krajským soudem v Brně.

² Podle § 74 odst. 1 platí, že „[p]řed zahájením řízení může předseda senátu nařídít předběžné opatření, je-li třeba, aby zatímně byly upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen“.

soud dospěl k závěru, že oznamovatelům by měl být poskytnut jiný způsob podpory, ideálně lékařská pomoc, v jiném prostředí než v zařízení náhradní péče o děti.

2.6 Proti rozhodnutí Okresního soudu Brno-venkov podali blíže neurčeného dne Městský úřad Šlapanice, státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Brně a Městský úřad v Hodoníně (nové bydliště oznamovatelů), kteří byli Okresním soudem Brno-venkov ustanoveni jako kolizní opatrovníci zastupující oznamovatele v řízení před tímto soudem, odvolání ke Krajskému soudu v Brně. Všichni odvolatelé výslovně odkazovali na právo B. J. na vzdělání. Městský úřad Šlapanice dodal, že si je vědom toho, že pro B. J. bude odebrání traumatizující, ale nenašel jiné řešení než ji umístit do „neutrálního prostředí“, aby zajistil její psychologické a psychiatrické vyšetření a plnění povinné školní docházky. Kolizní opatrovníci tvrdili, že oznamovatelé nerespektovali vedení ze strany matky a že je zřejmé, že matka „je na jejich výchovu slabá“, a proto je zanedbávala. Argumentovali, že by rodiče měli respektovat doporučení odborníků, aby zajistili odbornou psychologickou a psychiatrickou péči o své děti, což se jim nepodařilo. Státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství Brno-venkov zmínila, že předchozí rozhodnutí o umístění dětí nebylo nikdy vykonáno, neboť rodiče oznamovatelů tomu aktivně bránili (viz níže bod 4.1). Považovala za nutné, aby s oběma oznamovateli začali co nejdříve pracovat odborníci se specializací na dětskou psychologii a dětskou psychiatrii. Státní zástupkyně uzavřela, že považuje „normální vývoj“ oznamovatelů za vážně ohrožený a že by oznamovatelé měli být umístěni do náhradní péče ústavního zařízení.

- 2.7 Krajský soud v Brně dne 28. května 2019 návrhu na předběžné opatření vyhověl a nařídil odebrání oznamovatelů z domova a jejich umístění do ústavní péče (Krizového centra pro děti a mládež). Krajský soud odkázal na předchozí odsouzení rodičů oznamovatelů pro trestný čin ohrožování výchovy dítěte z roku 2018 (viz bod 4.3). Argumentoval tím, že rodiče neplnili řádně svou roli ve výchově svých dětí. Dále konstatoval, že matka nebyla schopna přimět oznamovatele k účasti na jakýchkoli organizovaných a produktivních činnostech; že nerespektovala doporučení základní školy ohledně B. J.; že nebyla schopna přimět P. J., aby pokračoval v přípravě na své budoucí povolání nebo se zaregistroval na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání; a že v situaci, kdy za něj nebylo hrazeno zdravotní pojištění, stále P. J. obhajovala.
- 2.8 Krajský soud měl za to, že oba oznamovatelé potřebují psychologickou a psychiatrickou péči a nemají v péči matky vhodné podmínky pro svůj další vývoj. Jejich otec nebyl účasten na jejich každodenní výchově a pouze plnil svou vyživovací povinnost. Krajský soud proto dospěl k závěru, že je vhodné umístit oznamovatele do neutrálního prostředí, kde budou podrobena řádnému a pečlivému odbornému vyšetření svého tělesného i duševního zdravotního stavu, a kde s nimi bude možné pracovat. Krajský soud dále omezil každému z rodičů styk na maximálně jednu hodinu týdně, aby rodiče, zejména matka, neztratili s oznamovateli kontakt. Krajský soud se také vyjádřil, že oddělení od matky bude pro oznamovatele nepochybně velmi těžké, ale argumentoval tím, že rodiče oznamovatelů si musí uvědomit své povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti: matka si musí uvědomit, že nestačí jen slibovat a nic nedělat pro zajištění nápravy, nedostavovat se na naplánovaná setkání, dokonce aniž by se omluvila; otec musí pochopit, že jako nositel rodičovské zodpovědnosti má nejen práva, ale i povinnosti.
- 2.9 Oznamovatelé tvrdí, že o rozhodnutí Krajského soudu v Brně nebyli informováni ani svými kolizními opatrovníky, ani krajským soudem. Dne 26. června 2019 byli oznamovatelé umístěni do Krizového centra pro děti a mládež v Brně.

- 2.10 Oznamovatelé vysvětlují, že Ministerstvo práce a sociálních věcí jako ústřední orgán státní správy odpovědný za financování umístění v krizovém centru potvrdilo, že předběžné opatření vydané podle občanského soudního řádu nemůže sloužit k úpravě poměrů formou umístění do náhradní péče. Takového účinku by mohlo být dosaženo pouze prostřednictvím předběžného opatření nařízeného podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, které by dítěti poskytovalo hmotněprávní a procesní záruky, jež by byly přiměřené závažnosti dané věci. Umístění oznamovatelů tak podle názoru ministerstva nebylo možné považovat za zákonné, a proto nemohlo být podpořeno ze státních prostředků. Ministerstvo dále upozornilo, že je nepřípustné používat zvláštní ochranná opatření v podobě odebrání dítěte z rodiny za účelem zajištění školní docházky nebo nápravy chování dítěte, a připomnělo, že tato opatření nemohou nikdy vést ke zblavení dítěte svobody.
- 2.11 Dne 25. července 2019 podal Městský úřad Šlapanice nový návrh na vydání předběžného opatření o umístění oznamovatelů do Krizového centra pro děti a mládež podle zvláštních ustanovení zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Oznamovatelé uvádějí, že důvodem byla snaha zajistit, aby jejich umístění v tomto zařízení bylo hrazeno ze státních prostředků. Okresní soud v Hodoníně dne 26. července 2019 návrh zamítl s odůvodněním, že není příslušný a že předchozí předběžné opatření nařízené Krajským soudem v Brně je stále platné.
- 2.12 Dne 22. srpna 2019 podala matka oznamovatelů svým jménem a jménem svých dětí ústavní stížnost, v níž napadla ústavnost předběžného opatření nařízeného Krajským soudem v Brně. Poukázala na to, že kolizní opatrovníci nevzali v úvahu názory a přání oznamovatelů, přičemž podal odvolání, které vedlo k jejich umístění do ústavního zařízení. Matka oznamovatelů namítala nezákonnost předběžného opatření vydaného podle obecné právní úpravy obsažené v zákoně č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namísto zvláštní právní úpravy v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Zejména zpochybnila tvrzení, že právo na zdraví a právo na vzdělání mohou představovat legitimní cíle nuceného zásahu proti oznamovatelům, jehož výsledkem je jejich umístění do ústavní péče.
- 2.13 Ústavní soud dne 15. října 2019 stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou. Po přezkoumání rozhodnutí Krajského soudu v Brně Ústavní soud neshledal žádné z oznamovatelů namítaných porušení. Podle Ústavního soudu Krajský soud v Brně komplexně posoudil zájmy a potřeby oznamovatelů a jeho posouzení bylo v souladu s čl. 3 odst. 1 Úmluvy. Konstatoval, že napadené rozhodnutí mělo zákonný podklad, bylo vydáno příslušným soudem a nebylo svévolné.
- 2.14 V době podání tohoto oznámení byli oznamovatelé stále umístěni v krizovém centru. Na základě rozhodnutí ředitele zařízení však P. J. pobýval v týdnu na internátě a o víkendech navštěvoval matku a B. J. pobývala u matky i v týdnu.

Stížnostní námitka

- 3.1 Oznamovatelé tvrdí, že smluvní strana porušila jejich práva podle čl. 3 odst. 1 a 2, článku 5, čl. 9 odst. 1–3, článku 12, článku 16, čl. 18 odst. 1, čl. 20 odst. 1, čl. 24 odst. 1, čl. 28 odst. 1, čl. 29 odst. 1, čl. 37 písm. b) a d) a článku 39 Úmluvy.
- 3.2 Oznamovatelé tvrdí, že vnitrostátní orgány se spoléhaly na „sociální přístup“ k dětem, což je vždy porušením práva dítěte na to, aby byl jeho nejlepší zájem brán jako přední hledisko při jakékoli činnosti týkající se dítěte, které zaručuje čl. 3 odst. 1 Úmluvy.

Oznamovatelé tvrdí, že tento přístup vedl také k porušení jejich práva na osobní a rodinnou autonomii zaručeného celou řadou článků Úmluvy, které se týkají různých aspektů svobody dítěte a jeho rodiny od veřejného řízení a kontroly, zejména čl. 3 odst. 2, článku 5, čl. 9 odst. 1, článku 16 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy.

- 3.3 Oznamovatelé rovněž prohlašují, že vnitrostátní orgány nevzaly v úvahu skutečnost, že v době zásahu již oba dosáhli věku dospívání. I když mají dospívající právo na trvalou ochranu, neměla by být tato ochrana vykládána tak, že orgánům veřejné moci umožňuje použít vůči dospívajícím donucení. Jelikož vnitrostátní orgány tuto zásadu nerespektovaly, jejich zásah vedl k porušení práv oznamovatelů podle článku 5 a čl. 12 odst. 1 Úmluvy.
- 3.4 Oznamovatelé uvádějí, že Úmluva neumožňuje použít vůči dítěti donucení jako prostředek jeho ochrany. Ani zvláštní ochrana dětí obecně, která nemá donucovací charakter, ani specifické normy trvalé ochrany dospívajících neumožňují jako opatření ochrany násilně odebrat dospívající dítě z místa, kde žije, a donutit ho žít na určitém místě, které určí orgány veřejné moci. Takovýto nucený zásah by mohl být legitimní pouze v systému soudnictví pro děti, pokud by dítě bylo podezřelé nebo obviněné ze spáchání trestného činu, nebo za takový trestný čin odsouzené, což nebyl případ oznamovatelů.
- 3.5 Oznamovatelé tvrdí, že v prvních týdnech umístění jim byl omezen styk s rodiči a nesměli opustit zařízení bez doprovodu některého ze zaměstnanců. Omezení styku oznamovatelů s rodiči představovalo porušení jejich práv podle čl. 9 odst. 3 Úmluvy. Kromě toho byli zbaveni svobody v rozporu s čl. 37 písm. b) Úmluvy, neboť zvláštní ochrana dítěte není legitimním cílem zbavení dítěte svobody.
- 3.6 Oznamovatelé se domnívají, že opatření náhradní péče jim neposkytlo žádnou podporu, nýbrž pouze vedlo k velmi intenzivnímu omezení jejich autonomie a svobod, včetně osobní svobody a práva na rodinný život, které mělo stejný účinek, jako kdyby jim byla uložena sankce za jejich chování. Takový účinek zvláštního ochranného opatření byl v závažném rozporu s požadavky vyplývajícími z čl. 20 odst. 1 a článku 39 Úmluvy.
- 3.7 Oznamovatelé se rovněž domnívají, že ani právo na zdraví, ani právo na vzdělání vůči nim nemůže legitimizovat použití donucení v podobě umístění do ústavní péče. Právo na zdraví podle jejich názoru zaručuje dítěti právo, že nebude jakkoli zasahováno do jeho integrity, ledaže by k takovému zásadu došlo na základě informovaného souhlasu, a rovněž právo na takové zboží, zařízení a služby, které jsou mimo jiné pro dítě přijatelné a které jsou v souladu s lékařskou etikou, včetně zásady „především neškodit“. Nucený zásah ve jménu zdraví dítěte je přímým porušením práva dítěte na zdraví, a je tedy v rozporu s čl. 24 odst. 1 Úmluvy. Oznamovatelé uznávají, že ve vztahu k dětem lze náhradní rozhodování o zásahu do jejich integrity považovat za legitimní. Nicméně, v případě, že se intervence stane nezbytnou, zásada rozvíjejících se schopností musí stále hrát roli. Výbor mnohokrát zdůraznil, že by měla být uplatňována jako zásada umožňující, a nikoliv znemožňující, zejména ve vztahu k dospívajícím.³ I když náhradní rozhodování za dítě nelze obecně považovat za nelegitimní, v oblasti duševního zdraví by mělo být uplatňováno mimořádně citlivě, pokud vůbec.
- 3.8 Oznamovatelé se dále domnívají, že právo na vzdělání by nikdy nemělo být zajištěno způsobem, který by byl v rozporu s jinými právy a svobodami dítěte. I povinné vzdělávání musí být zajištěno takovými prostředky, aby podporovalo a neomezovalo ostatní lidská práva a svobody dítěte. Umístění oznamovatelů do ústavní péče proto bylo

³ CRC/C/GC/7/Rev.1, bod 17; CRC/C/GC/20, bod 39.

nelegitimním prostředkem k zajištění práva dítěte na vzdělání porušujícím čl. 28 odst. 1 a čl. 29 odst. 1 Úmluvy.

- 3.9 Oznamovatelé se rovněž domnívali, že zásah, který byl vůči nim uložen vnitrostátními orgány, postrádal nejen legitimní cíl, ale porušoval i požadavek zákonnosti, což bylo v rozporu s články 28 odst. 1 a 29 odst. 1 Úmluvy. Tvrdí, že vnitrostátní orgány postupovaly podle obecných pravidel vnitrostátního práva a obcházely zvláštní právní úpravu v oblasti poskytování zdravotních služeb a vymáhání povinné školní docházky, přestože tyto zvláštní předpisy poskytovaly oznamovatelům silnější procesní a hmotněprávní záruky. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, se vztahuje na situace spojené s nuceným poskytováním zdravotních služeb dítěti, včetně nedobrovolné hospitalizace (proti jeho vůli nebo vůli jeho rodičů), a obsahuje požadavek vyslechnout názor dítěte na zamýšlenou léčbu a získat jeho souhlas, obojí v závislosti na jeho vyspělosti a věku, a procesní záruky, jako je požadavek na urychlený soudní přezkum zákonnosti a přiměřenosti zbavení osobní svobody. Pokud jde o vymáhání povinné školní docházky, oznamovatelé argumentují tím, že právní úprava spoléhá na zodpovědnost rodičů dítěte a stanoví správní sankce až do výše 5 000 Kč nebo trestní sankce.
- 3.10 Pokud jde o předběžná opatření spočívající ve svěřením dítěte do náhradní péče, oznamovatelé tvrdí, že kvůli strukturálnímu problému ve smluvní straně, jsou zvláštní ustanovení obsažená v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (§ 452 odst. 1–§ 465), systematicky obcházena používáním obecných pravidel uvedených v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu (§ 74–77). Zákon č. 292/2013 Sb. obsahuje důležité záruky, jako je omezení rozsahu situace/užší vymezení situace, v níž může být předběžné opatření uloženo, a omezení doby trvání předběžného opatření. Žádná z citovaných záruk není dítěti poskytnuta, pokud je předběžné opatření nařízeno podle obecných ustanovení zákona č. 99/1963 Sb.
- 3.11 Oznamovatelé prohlašují, že způsob, jakým v průběhu řízení postupovali zástupci oznamovatelů – jejich kolizní opatrovníci –, kteří proti jejich vůli podali odvolání proti rozhodnutí Okresního soudu Brno-venkov, vedl k porušení jejich práva na přístup ke spravedlnosti. Jejich kolizní opatrovníci měli za to, že jejich úkolem je chránit blaho oznamovatelů, a nikoliv jim poskytnout praktické a účinné možnosti účastnit se řízení. Kolizní opatrovníci nerespektovali názory oznamovatelů, neboť je považovali za nedospělé a nikoli v jejich nejlepším zájmu, a využili procesní práva oznamovatelů jako by byla jejich vlastní. Aby bylo dítě v řízení vyslyšeno, musí být kolizní opatrovník nástrojem sloužícím k vyjádření názoru dítěte a prosazovat tento názor účinně skrze uplatňování procesních práv, kterými dítě disponuje coby účastník řízení. Aby mohl tuto úlohu splnit, musí se kolizní opatrovník s dítětem pravidelně stýkat, musí zjišťovat názory dítěte jak na meritum věci, tak na samotné řízení a musí zajistit, aby dítě mělo všechny důležité informace o průběhu řízení. Oznamovatelé shledávají, že odepřením přístupu ke spravedlnosti byla porušena jejich práva zaručená v čl. 3 odst. 1, pokud jde o jeho procesní rozměr, v čl. 9 odst. 2 a 12 odst. 2, a vzhledem k tomu, že zásah spočíval ve zbavení svobody, také podle čl. 37 písm. d) Úmluvy.
- 3.12 Oznamovatelé žádají Výbor, aby zvážil následující prostředky nápravy: a) aby jim přiznal přiměřenou nápravu a náhradu; a b) aby přijal veškerá nezbytná opatření k zajištění toho, aby: i) systém ochrany dětí nevedl k použití donucení vůči dětem a k jejich zbavení osobní svobody; ii) právo na zdraví a vzdělání nebylo považováno za legitimní cíl pro umístění dětí do ústavní péče; iii) v případě legitimních důvodů pro oddělení dítěte od jeho rodičů na základě předběžného opatření byla použita pouze zvláštní právní úprava; iv) předběžná opatření nařizující umístění dítěte do náhradní péče nebyla používána pro

účely nucené lékařské péče nebo vymáhání povinné školní docházky; a v) aby kolizní opatrovníci vykonávali svou funkci způsobem, který podporuje přístup dítěte ke spravedlnosti a nezbavuje je možnosti vyjádřit v řízení svůj názor.

Stanovisko smluvní strany k odůvodněnosti

Upřesnění skutkových okolností

4.1 Ve svém stanovisku ze dne 25. října 2021 smluvní strana uvádí, že rozhodnutí o ústavní péči bylo nařízeno až po dlouhodobě neuspokojivé situaci v rodině. Objasňuje, že orgán sociálně-právní ochrany dětí – Městský úřad Šlapanice začal rodinu sledovat v prosinci 2017 po upozornění základní školy na podstatné zanedbávání školní docházky oběma dětmi, přestože pro ně školní docházka byla povinná. V lednu 2018 zahájil městský úřad intenzivní práci s rodinou. Konala se setkání s rodiči a oznamovateli, pořádaly se případové konference a zpracovaly se individuální plány ochrany dětí. Smluvní strana uvádí, že spolupráce s rodiči byla problematická a že se matka opakovaně omlouvala z domluvených setkání s městským úřadem a školou. Okresní soud Brno-venkov dne 26. dubna 2018 nařídil se souhlasem rodičů dvouměsíční umístění dětí do ústavního zařízení za účelem posouzení jejich diagnózy. B. J. však pobyla ve středisku výchovné péče pouze dva dny a P. J. v diagnostickém ústavu pro děti pouze jeden den. Odborníci u dětí diagnostikovali obtíže, které bylo třeba řešit odborně. U P. J. se rozvíjela sociální fobie, psychiatr shledal disharmonický vývoj osobnosti, rysy závislosti a lehké rysy poruchy autistického spektra.

U B. J. byla diagnostikována porucha adaptace, později u ní byla rovněž shledána sociální fobie. Na případové konferenci dne 12. června 2018 vedoucí střediska výchovné péče navrhol hospitalizaci B. J. a komplexní psychologické a psychiatrické vyšetření dětí a jejich rodičů. Ze strany psychologů dětského diagnostického ústavu byla nabídnuta ambulantní spolupráce s P. J.

4.2 Smluvní strana uvádí, že v rozsudku ze dne 22. června 2018 okresní soud nařídil nad výchovou dětí dohled ze strany Městského úřadu Šlapanice, včetně jejich podpory, s tím, aby matka zajistila styk dětí s jejich otcem a upustila od své ochranné výchovy a aby se otec na výchově dětí více podílel a rodiče s dětmi docházeli do ambulantní péče, jak se zavázali. Na případové konferenci svolané na den 10. srpna 2018 byli rodiče informováni, že pokud selžou ve své rodičovské úloze, bude přistoupeno k podání návrhu na nařízení ústavní péče. Dne 25. října 2018 podal Městský úřad Šlapanice návrh na nařízení tzv. rychlého předběžného opatření podle § 452 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Městský úřad Hodonín byl dne 26. října 2018 jmenován opatrovníkem dětí. Usnesením ze dne 26. října 2018 okresní soud návrh zamítl, jelikož nebyly dány důvody pro rychlou úpravu poměrů dětí. Usnesením ze dne 16. listopadu 2018 Krajský soud v Brně rozhodnutí potvrdil.

4.3 Rodiče oznamovatelů byli Okresním soudem v Hodoníně dne 9. listopadu 2018 uznáni vinnými z přečinu ohrožování výchovy dítěte a byl jim uložen podmíněný trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců.

4.4 Opatrovníci oznamovatelů provedli první šetření v rodině dne 26. listopadu 2018 a dále ve dnech 3. ledna a 7. února 2019. Při pohovoru dne 11. února 2019 byli oznamovatelé informováni o návrhu na předběžné opatření podaném dne 6. února 2019 Městským úřadem Šlapanice (viz bod 2.2 výše). Další pohovor proběhl dne 25. dubna 2019. Spolupráce s matkou byla komplikovaná, problémy dětí přes opakovaná upozornění neřešila. Obě děti dostaly přes svůj odmítavý postoj ke spolupráci od opatrovníků jasné

informace k postupu v rámci probíhajícího řízení o návrhu na předběžné opatření, včetně poučení o důsledcích chování jejich rodičů.

- 4.5 V návaznosti na rozhodnutí krajského soudu ze dne 28. května 2019 (viz výše bod 2.7), byli oznamovatelé dne 26. června 2019 umístěni do Krizového centra pro děti a mládež. Po zrušení asistovaných kontaktů s rodiči, oznamovatelé pravidelně pobývali mimo ústavní zařízení a zůstávali u rodičů, jednalo se o tzv. víkendové dovolenky a tzv. dovolenky v průběhu školních prázdnin. Po adaptační fázi měly děti každý den možnost samostatných vycházek mimo prostory krizového centra. Když byla zavedena distanční výuka v souvislosti s pandemií Covid-19, byly děti doma na dlouhodobé dovolence do 3. května 2020. Pobyt oznamovatelů v krizovém centru pokračoval pouze do 29. června 2020.
- 4.6 Smluvní strana rovněž uvedla, že Okresní soud v Hodoníně vydal dne 23. července 2019 druhý trestní příkaz, kterým matku odsoudil pro nezajištění povinné školní docházky B. J. k trestu obecně prospěšných prací v rozsahu 200 hodin.
- 4.7 Dne 25. listopadu 2020 vydal Okresní soud v Hodoníně rozsudek, kterým oznamovatele svěřil do péče matky. Oznamovatelé své názory již dříve sdělili na jednání v souvislosti s rozhodováním ve věci samé konaném dne 24. srpna 2020. Současně soud ponechal v platnosti dohled stanovený rozsudkem ze dne 22. června 2018, zastavil řízení o nařízení ústavní výchovy a zrušil předběžné opatření krajského soudu ze dne 28. května 2019 ohledně předání dětí do péče krizového centra. Na základě tohoto rozsudku byl pobyt dětí v krizovém centru ke dni 11. ledna 2021 formálně ukončen.
- 4.8 Smluvní strana tvrdí, že oznamovatelé byli v průběhu pobytu v krizovém centru v péči psychologa a P. J. i psychiatra. Došlo k jejich stabilizaci a k pozitivním změnám. B. J. ve školním roce 2019/2020 úspěšně ukončila 7. ročník povinné školní docházky, navázala kontakt s vrstevníky a následující školní rok řádně plnila povinnou školní docházku. Ve školním roce 2020/2021 B. J. nadále plnila školní povinnosti. P. J. ve školním roce 2019/2020 ukončil 1. ročník středoškolského studia a nastoupil do 2. ročníku. Stal se samostatnějším a zodpovědnějším, navázal kontakt s vrstevníky. Rodiče rovněž začali být v četnějším kontaktu s pedagogickými pracovníky. P. J. byl demotivovaný distanční výukou a přes veškerou podporu se rozhodl jí neúčastnit. Jeho studium bylo ke dni 31. března 2021 ukončeno.

Stanovisko k odůvodněnosti

- 4.9 Smluvní strana uvádí, že oznamovatelé namítají porušení mnoha článků Úmluvy, často bez řádného zdůvodnění, a domnívá se, že se v dané věci jedná zejména o články 3, 9 a 12 Úmluvy.
- 4.10 Pokud jde o jejich umístění do ústavního zařízení, smluvní strana tvrdí, že podle § 971 odst. 1 občanského zákoníku je ústavní péče prostředkem *ultima ratio*, tedy až posledním řešením. Soud vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby. Umístěním oznamovatelů do ústavního zařízení vnitrostátní orgány sledovaly nejlepší zájem dětí. Rozhodnutí o umístění dětí do ústavního zařízení předcházela řada méně invazivních opatření, které se však minuly účinkem z důvodu nespolupráce rodiny. Smluvní strana znovu zdůrazňuje, že Městský úřad Šlapanice s rodinou intenzivně pracoval od ledna 2018. Navázal intenzivní kontakt s rodiči a dětmi, uspořádal několik případových konferencí a spolupracoval se školami. Byly vypracovány individuální plány ochrany dětí a probíhaly opakované pokusy zprostředkovat dětem

- odbornou pomoc (viz bod 4.1 výše). Přes veškerou snahu se situace dětí zhoršovala, nadále nechodily do školy, měly psychologické problémy a závislosti (elektronické přístroje).
- 4.11 Smluvní strana uvádí, že při rozhodování o pobytu dětí Městský úřad Šlapanice zvažoval péči prarodičů nebo pěstounskou péči na přechodnou dobu. Nicméně s ohledem na vývoj situace a fixaci dětí na matku se jevílo umístění v krizovém centru jako nejvhodnější řešení, jelikož krizové centrum dokázalo zabezpečit dětem všechny potřebné služby. Záměrem úřadu při podávání návrhů na nařízení ústavní výchovy bylo zprostředkovat dětem v průběhu jejich umístění mimo rodinu zdravotní, pedagogickou a diagnostickou péči a zajistit jejich inkluzi do skupiny vrstevníků. Dalším cílem byla sanace rodiny, navázání spolupráce matky s odborníky, podpora otce ve vztahu k dětem a zajištění pravidelného asistovaného kontaktu dětí s oběma rodiči. Konečným cílem pak bylo úspěšné vrácení dětí do rodiny v souladu s jejich nejlepším zájmem. Smluvní strana konstatuje, že krajský soud ve svém usnesení ze dne 28. května 2019 odůvodnil své rozhodnutí potřebou provést řádné a pečlivé odborné posouzení fyzického a psychologického zdravotního stavu dětí.
- 4.12 Smluvní strana tvrdí, že byly vyčerpány méně invazivní zásahy do rodinného života, jakými byly ambulantní péče, diagnostika dětí ve školských zařízeních a dohled stanovený soudem. Ostatně sám krajský soud v usnesení ze dne 28. května 2019 uvedl, že předchozí návrh na vydání tzv. rychlého předběžného opatření ze dne 25. října 2018 byl zamítnut, a to zejména z toho důvodu, že následoval krátce po stanovení dohledu nad dětmi, kdy stejné důvody vedly k přijetí tohoto mírnějšího výchovného opatření (dohledu). Až dalšímu návrhu v pořadí krajský soud vyhověl (usnesením ze dne 28. května 2019), a to poté, co se dohled neosvědčil.
- 4.13 Smluvní strana závěrem konstatuje, že umístění oznamovatelů do krizového centra bylo zákonné, sledovalo legitimní cíl v podobě nejlepšího zájmu dětí a bylo proporcionální sledovanému cíli. Umístění oznamovatelů do krizového centra bylo nezbytné za účelem ochrany jejich zdravého vývoje, a tudíž v souladu s článkem 9 ve spojení s článkem 3 Úmluvy. Smluvní strana svá tvrzení uzavírá tím, že zásah do rodinného života oznamovatelů nelze považovat za nepřiměřený.
- 4.14 Pokud jde o tvrzení oznamovatelů, že jejich umístění do krizového centra bylo nezákonné, neboť bylo provedeno podle obecných ustanovení občanského soudního řádu (smluvní strana hovoří o tzv. pomalém předběžném opatření) a nikoliv podle zákona o zvláštních řízeních soudních (smluvní strana hovoří o tzv. rychlém předběžném opatření) (viz výše bod 3.10), smluvní strana uvádí, že i když lze obecně souhlasit s tím, že zvláštní ustanovení mají přednost před obecnými ustanoveními, v daném případě není vyloučena použitelnost občanského soudního řádu a oba zákony se vzájemně doplňují.
- 4.15 Smluvní strana připouští, že v době předmětných událostí neexistovala pro uplatňování tzv. rychlých a pomalých předběžných opatření dostatečně jasná rozlišovací kritéria. Smluvní strana nicméně uvádí, že novela zákona o zvláštních řízeních soudních č. 363/2021 Sb. účinná od 1. ledna 2022 stanoví jasná rozlišovací kritéria mezi oběma typy předběžných opatření a omezuje délku jejich trvání na jeden rok. Podle této novely lze dítě umístit mimo péči rodičů pouze na základě tzv. rychlého předběžného opatření dle § 452 odst. 1, a to pouze na návrh městského úřadu (orgánu sociálně-právní ochrany dětí).
- 4.16 Smluvní strana přiznává, že je bohužel skutečností, že tzv. pomalé předběžné opatření vydané krajským soudem dne 28. května 2019 nebylo časově omezeno, což mělo nakonec za následek dlouhodobý pobyt dětí v krizovém centru bez možnosti pravidelného přezkumu podmínek pro takový zásah. Smluvní strana se však domnívá, že vzhledem

k dlouhodobé práci odborníků krizového centra splnil pobyt dětí v zařízení svůj účel (viz bod 4.8 výše).

Smluvní strana je s ohledem na uvedené přesvědčena, že požadavek zákonnosti zásahu do práv chráněných Úmluvou byl splněn a ústavní výchova splnila svůj účel.

- 4.17 Pokud jde o tvrzení oznamovatelů, že během soudního řízení, které vedlo k jejich umístění do ústavní výchovy, nebyli vyslechnuti, smluvní strana uvádí, že právo dítěte účastnit se záležitostí, které se ho dotýkají, je zakotveno v § 867 občanského zákoníku. Smluvní strana odkazuje na usnesení Ústavního soudu ze dne 15. října 2019, ve kterém Ústavní soud uvedl, že soudy se při rozhodování o návrzích na nařízení předběžných opatření – s ohledem na limitní lhůty pro rozhodnutí – nemohou vypořádat se všemi skutkovými tvrzeními účastníků ve stejném rozsahu a stejně důsledně, jako při rozhodování ve věci samé. Soud může rozhodnout bez jednání a provedeního dokazování, a zaměřuje se proto na otázku, zda jsou splněny předpoklady pro nařízení předběžného opatření a zda situace vyžaduje okamžité předběžné řešení, nikoliv na meritum věci.
- 4.18 Smluvní strana podotýká, že oznamovatelé rovněž tvrdí, že když kolizní opatrovníci podali odvolání proti usnesení okresního soudu ze dne 12. dubna 2019, kterým byl zamítnut návrh na jejich umístění do ústavní výchovy, jednali bez jejich souhlasu a proti jejich vůli. Smluvní strana uvádí, že opatrovník není pouhým poslem, který má soudu bez jakékoli přidané hodnoty tlumočit vyjádření dítěte. Úlohou opatrovníka je spíše zjistit názor dítěte a zastupovat ho v řízení, přičemž má/a současně chránit jeho zájmy a s přihlédnutím ke stupni vývoje dítěte nezávisle posoudit relevanci jeho názoru. Smluvní strana se domnívá, že úlohou opatrovníka je poskytnout dítěti potřebné informace o soudním řízení a o možných důsledcích vyhovění jeho názoru, včetně poučení, že výsledné rozhodnutí nemusí s tímto názorem plně korespondovat. Smluvní strana tvrdí, že opatrovníci tuto úlohu splnili.
- 4.19 Na druhou stranu smluvní strana uznává, že je bohužel skutečností, že oznamovatelé nebyli soudy v řízení o jejich umístění do krizového centra přímo slyšeni. Byť zákon stanoví pro rozhodnutí o návrhu na vydání tzv. pomalého předběžného opatření poměrně krátkou lhůtu (7 dnů), nebylo v daném případě vyloučeno dát dětem s ohledem na jejich věk prostor k projevení jejich názoru na navrhované rozhodnutí.
- 4.20 Smluvní strana však dospěla k závěru, že vzhledem k úloze kolizního opatrovníka a faktické účasti dětí prostřednictvím městského úřadu nebyla Úmluva porušena. Městský úřad, který byl s dětmi v pravidelném kontaktu, zajistil jejich právo na slyšení, když s každým z oznamovatelů vedl pravidelné pohovory. Pohovory s dětmi opakovaně vedli také kolizní opatrovníci, kteří je mimo jiné informovali o probíhajícím řízení o předběžném opatření. S usnesením krajského soudu ze dne 28. května 2019 byli oznamovatelé seznámeni v den výkonu rozhodnutí dne 26. června 2019 sociální pracovníci, která s nimi následně vedla rozhovor. Výkonu rozhodnutí byli přítomni rovněž kolizní opatrovníci, přičemž ze záznamu o výkonu jednoznačně plyne, že děti byly o usnesení krajského soudu zpraveny. Tento požadavek byl navíc nakonec splněn, neboť oznamovatelé byli dne 24. srpna 2020 slyšeni přímo Okresním soudem v Hodoníně.

Vyjádření oznamovatelů ke stanovisku smluvní strany k odůvodněnosti

- 5.1 Oznamovatelé ve svém vyjádření ze dne 14. ledna 2022 tvrdí, že se smluvní strana nezabývá ústřední otázkou oznámení, totiž zda lze údajné „potřeby“ osoby zajistit způsobem, který povede především k použití donucení vůči dětem.

- 5.2 Pokud jde o tvrzení smluvní strany, že v případě oznamovatelů jsou relevantní pouze články 3, 9 a 12 Úmluvy, oznamovatelé se domnívají, že smluvní strana popírá samotný princip vzájemné závislosti, provázanosti a nedělitelnosti lidských práv, a trvají na tom, že její přístup odpovídá sociálnímu přístupu k dětem, kde hledisko práv není relevantní. Oznamovatelé zdůrazňují relevanci práv na vzdělání a zdraví v situaci, kdy byl donucující zásah proti nim odůvodněn jejich údajnou potřebou odborné pedagogické, zdravotní a diagnostické péče. Smluvní strana navíc přehlíží další důsledky svého zásahu proti nim ve vztahu k jejich autonomii a osobní svobodě.
- 5.3 Oznamovatelé poznamenávají, že smluvní strana na podporu svého tvrzení o legitimitě svého zásahu proti nim namítá, že zásah splnil svůj cíl a přinesl oznamovatelům „pozitivní“ výsledky. Nicméně se zdá, že toto hodnocení smluvní strany opět zcela přehlíží vlastní názory oznamovatelů, jakož i pravidlo, že proces uplatňování práv dítěte musí být stejně důležitý jako výsledek. Smluvní strana neuznává, že jakýkoli akt donucení je formou násilí uplatňovaného vůči dotčené osobě a že zkušenost s takovým násilím může mít následky pro její budoucí život. Nikdo kromě oznamovatelů neví, čím si oznamovatelé museli projít a jak se cítí v důsledku jednání, kterému byli vystaveni, a jak budou schopni naložit se svým dalším životem. Zásada nejlepšího zájmu dítěte a zásada rozvíjejících se schopností dítěte mohou v určitých případech vyžadovat přijetí donucovacího opatření proti vůli dítěte v zájmu jeho dalších práv. Mělo by k tomu ale docházet pouze ve výjimečných případech, zejména pokud by dítěti bez donucovacího opatření přijatého v jeho zájmu hrozilo ještě větší násilí. To však nebyl případ oznamovatelů.
- 5.4 Oznamovatelé poznamenávají, že se smluvní strana snaží zmírnit selhání kolizních opatrovníků tím, že poukazuje na mnoho příležitostí, kdy byli oznamovatelé buď přítomni, nebo přímo vyslechnuti soudem. Avšak zásadní selhání opatrovníků, spočívající v odvolání proti rozhodnutí Okresního soudu Brno-venkov proti vůli oznamovatelů, nemohlo být napraveno tím, že oznamovatelé byli přítomni na případových konferencích nebo soudních jednáních v době, kdy již bylo nucené umístění nařízeno. Smluvní strana rovněž tvrdí, že kolizní opatrovníci neopomenuli oznamovatele informovat o předběžném opatření vydaném krajským soudem, neboť byli přítomni výkonu rozhodnutí, který se konal téměř měsíc po jeho nařízení. Toto tvrzení opět ukazuje, že smluvní strana nerozumí právu oznamovatelů na přístup ke spravedlnosti. V době, kdy již bylo rozhodnutí vykonáváno, potřebovali zejména informace o dostupných opravných prostředcích, a nikoliv pouhou informací o tom, že rozhodnutí bylo přijato.

Doplňující informace smluvní strany

6. Dne 2. února 2022 předložila smluvní strana rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Hýbkovi proti České republice* (č. 30879/17, rozsudek ze dne 13. října 2022), v němž Soud konstatoval, že nedošlo k porušení článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech (právo na soukromí).

Otázky a řízení před Výborem

Posouzení přijatelnosti

- 7.1 Před posouzením jakéhokoli tvrzení uvedeného v oznámení musí Výbor v souladu s pravidlem 20 jednacího řádu podle Opčního protokolu, zda je oznámení podle Opčního protokolu přijatelné.

- 7.2 Výbor bere na vědomí tvrzení oznamovatelů, že podáním stížnosti k Ústavnímu soudu vyčerpali všechny dostupné vnitrostátní opravné prostředky. Vzhledem k tomu, že smluvní strana v tomto ohledu nevznesla žádné námitky, Výbor dospěl k závěru, že čl. 7 písm. e) Opčního protokolu nepředstavuje překážku přijatelnosti oznámení.⁴
- 7.3 Výbor má za to, že oznamovatelé dostatečně neodůvodnili svá tvrzení na základě článku 3 odst. 2, článku 16, čl. 18 odst. 1, čl. 20 odst. 1, čl. 24 odst. 1, čl. 28 odst. 1, čl. 29 odst. 1, čl. 37 písm. b) a článku 39 Úmluvy, a prohlašuje je za nepřijatelná podle článku 7 písm. f) Opčního protokolu.
- 7.4 Výbor je však toho názoru, že pro účely přijatelnosti oznamovatelé dostatečně odůvodnili svá tvrzení na základě čl. 3 odst. 1, čl. 9 odst. 1–3, článku 12 a čl. 37 písm. b) Úmluvy v tom smyslu, že rozhodnutím Krajského soudu v Brně ze dne 28. května 2019, kterým bylo vyhověno návrhu na vydání předběžného opatření nařizujícího jejich nucené odebrání z domova a umístění do ústavní péče, byla porušena jejich práva podle Úmluvy. Výbor proto prohlašuje tato tvrzení za přijatelná a přistupuje k posouzení jejich odůvodněnosti.

Posouzení odůvodněnosti

- 8.1 Výbor posoudil oznámení s ohledem na všechny informace, které mu strany předložily, v souladu s čl. 10 odst. 1 Opčního protokolu.
- 8.2 Hlavní otázkou, kterou Výbor řeší, je, zda za okolností tohoto případu vedlo nucené odebrání oznamovatelů z jejich domova a jejich umístění do ústavní péče za účelem zajištění jejich psychologické a psychiatrické péče a školní docházky k porušení jejich práv podle čl. 3 odst. 1, čl. 9 odst. 1–3, článku 12 a čl. 37 písm. b) Úmluvy.
- 8.3 Výbor připomíná, že podle čl. 9 odst. 1 Úmluvy [s]táty, které jsou smluvní stranou úmluvy, zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Výbor rovněž odkazuje na svůj obecný komentář č. 14 (2013) a připomíná, že vzhledem k závažnosti dopadu oddělení od rodičů na dítě by k takovému oddělení mělo docházet pouze v krajním případě, jako je situace, kdy dítěti hrozí bezprostřední újma nebo kdy je to z jiných důvodů nezbytné; k oddělení by nemělo docházet, pokud by dítě mohla ochránit méně invazivní opatření. Předtím, než stát přistoupí k oddělení, měl by rodičům poskytnout podporu při plnění/přebírání jejich povinností plynoucích z rodičovské zodpovědnosti a obnovit nebo posílit schopnost rodiny postarat se o dítě, pokud není oddělení nezbytné k ochraně dítěte (bod 61). Výbor rovněž poznamenává, že podle Pokynů pro náhradní péči o děti „by mělo být odebrání dítěte z péče rodiny považováno za krajní opatření a mělo by být, pokud možno, dočasné a na co nejkratší dobu. Rozhodnutí o odebrání by měla být pravidelně přezkoumávána a návrat dítěte do péče rodičů, jakmile se původní příčiny odebrání vyřeší nebo pomínou, by měl být v nejlepším zájmu dítěte [...]“⁵
- 8.4 Pokud jde o judikaturu ESLP, na kterou se odvolává smluvní strana, Výbor konstatuje, že Soud ve svém rozsudku velkého senátu ve věci *Strand Lobben a ostatní proti Norsku* shledal, že odmítnutím ukončit veřejnou péči o dítě X, zbavením jeho matky rodičovské odpovědnosti a svolením k osvojení X pěstouny bylo porušeno právo X na respektování

⁴ V tomto ohledu viz rozhodnutí Výboru ve věci *S. K. proti Dánsku* (CRC/C/90/D/99/2019), bod 6.2.

⁵ A/RES/64/142, bod 14.

rodinného života podle článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech. Ačkoli se kritéria pro porušení tohoto ustanovení liší od kritérií čl. 9 odst. 3 Úmluvy, Soud uvedl, že [p]okud jde o rodinný život dítěte, [Soud] opakuje, že existuje široký konsenzus, i v rámci mezinárodního práva, podporující myšlenku, že ve všech rozhodnutích týkajících se dětí je prvořadý jejich nejlepší zájem.⁶

- 8.5 Pokud jde o dospívající v náhradní péči, Výbor připomíná, že „existují významné důkazy o špatných výsledcích dospívajících ve velkých ústavách, kde se pobývá dlouhodobě, jakož i v jiných formách náhradní péče, jako je pěstounská péče a péče v malých skupinách, i když v mnohem menší míře. [...] Státy se naléhavě vyzývají, aby zajistily, že ústavní péče bude využívána pouze jako krajní opatření [...]“.⁷ Připomíná také, že pokud jde o duševní zdraví a psychosociální problémy dospívajících, státy by měly přijmout přístup založený na veřejném zdraví a psychosociální podpoře spíše než na nadměrné medikalizaci a umístění do ústavní péče.⁸
- 8.6 Výbor se domnívá, že rozhodnutí nařizující odebrání dítěte z rodiny je krajním opatřením, které by mělo být přijato až po posouzení opatření sociální podpory dříve přijatých vnitrostátními orgány a všech uskutečnitelných náhradních opatření, která by ještě mohla být přijata, aby se zabránilo umístění dítěte do ústavní péče. Při těchto rozhodnutích, která mají obzvláště významný dopad na život a vývoj dítěte, by měl být předním hlediskem nejlepší zájem dítěte. Výbor se rovněž domnívá, že rozhodnutí o odebrání by měla být vydávána na co nejkratší dobu, měla by podléhat pravidelnému přezkumu a opravným prostředkům a měla by být co nejdříve zrušena. Během doby umístění do náhradní péče by měl být zajištěn trvalý kontakt dítěte s rodiči, ledaže by to bylo považováno za odporující nejlepšímu zájmu dítěte v souladu s čl. 9 odst. 3 Úmluvy. Smluvní strany by měly přijmout opatření na podporu rodin s cílem jejich sloučení s dítětem, jakmile to bude považováno za nejlepší zájem dítěte.
- 8.7 V tomto případě Výbor bere na vědomí tvrzení oznamovatelů, že při jejich umístění do ústavní péče se vnitrostátní orgány spoléhaly na „sociální přístup“, čímž porušily jejich právo na to, aby byl jejich nejlepší zájem brán jako přední hledisko; že nevzaly v úvahu skutečnost, že v době rozhodnutí již byli dospívajícími dětmi (B. J. bylo téměř 13 let a P. J. 15 let); že se orgány nikdy neměly uchýlit k donucení jako prostředku jejich ochrany, aby je přiměly žít v ústavu s cílem zajistit jim právo na vzdělání a zdraví; a že během prvních týdnů jejich umístění byli podrobeni omezení styku s rodiči.
- 8.8 Výbor rovněž bere na vědomí argument smluvní strany, že odebrání oznamovatelů z péče rodičů bylo zákonné, sledovalo legitimní cíl – jejich umístění v krizovém centru bylo nezbytné pro ochranu jejich zdravého vývoje –, bylo přiměřené sledovanému cíli a bylo o něm rozhodnuto s ohledem na nejlepší zájem dětí. Rovněž bere na vědomí argument smluvní strany, že rozhodnutí o odebrání bylo nařízeno až dne 28. května 2019 poté, co se vnitrostátní orgány po delší dobu pokoušely o méně invazivní opatření. Výbor v tomto ohledu bere na vědomí zejména tvrzení smluvní strany, že orgán sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu Šlapanice od ledna 2018 s rodinou intenzivně pracoval, spolupracoval se školami, snažil se zajistit odbornou pomoc a vypracoval plány ochrany dětí, avšak i přes všechna tato opatření byla spolupráce s rodinou stále komplikovaná a situace dětí se zhoršovala, neboť děti nadále nechodily do školy a měly vážné psychické problémy. V tomto ohledu Výbor bere na vědomí argument oznamovatelů, že rozhodnutí o jejich umístění nemělo být přijato, přestože méně invazivní řešení selhala, neboť

⁶ *Strand Lobben a ostatní proti Norsku* (stížnost č. 37283/13), § 204.

⁷ CRC/C/GC/20, body 52-53.

⁸ CRC/C/GC/20, bod 58.

potřeba vzdělání a poskytnutí psychologické nebo psychiatrické péče dospívajícímu nepředstavuje dostatečný důvod pro přijetí takového donucovacího opatření, které by mělo být přijato pouze ve výjimečných případech, například pokud by dítě čelilo vážnému násilí, což nebyl jejich případ. Výbor bere na vědomí tvrzení smluvní strany, že v důsledku pobytu v krizovém centru se oznamovatelé stabilizovali a došlo u nich k pozitivním změnám. Výbor však také bere na vědomí tvrzení oznamovatelů, že jim náhradní péče nepřinesla žádnou podporu, ale pouze podstatné omezení jejich autonomie a svobod, včetně osobní svobody a práva na rodinný život, a že jakýkoli akt donucení je formou násilí, které může mít následky i v jejich budoucím životě. V tomto ohledu Výbor konstatuje, že podle Ministerstva práce a sociálních věcí bylo odebrání dítěte z rodiny za účelem zajištění školní docházky nebo nápravy chování dítěte „nepřijatelné“, neboť taková opatření nikdy nemohou vést ke zbavení svobody dítěte (bod 2.10 výše).

8.9 Výbor bere na vědomí úsilí smluvní strany o zajištění výkonu práv oznamovatelů na vzdělání a zdraví. Připomíná, že podle článku 4 Úmluvy smluvní strany přijmou veškerá vhodná legislativní, správní a jiná opatření k provedení práv uznaných v Úmluvě. Výbor rovněž připomíná, že práva uznaná Úmluvou jsou vzájemně závislá a že jejich provádění se musí řídit holistickým pojetím v souladu s obecnými zásadami. V tomto ohledu se Výbor domnívá, že rozhodnutí, jejichž cílem je zajistit dětem lékařskou péči a vzdělání, musí pečlivě zvažovat možné porušení ostatních práv podle Úmluvy, zejména pokud jde o stanovení opatření, která mají tak zásadní dopad na život dětí, jako jsou opatření týkající se umístění do ústavní péče.

8.10 V projednávané věci Výbor poznamenává, že podle informací dostupných ve spisu krajský soud konstatoval, že rodiče selhávali ve své výchovné úloze, zejména tím, že nezajistili oběma oznamovatelům přístup k psychologické a psychiatrické péči, a uznal, že oddělení od matky bude pro oznamovatele škodlivé. Výbor však konstatuje, že soud nezhodnotil důsledky, které by toto oddělení mohlo na oznamovatele mít, a to v krátkodobém i dlouhodobém horizontu, zejména s ohledem na jejich psychický stav. Výbor uvádí, že krajský soud nevyhodnotil ani předchozí opatření přijatá státními orgány na podporu oznamovatelů a zejména to, zda byla tato opatření šetrná k dětem a zda byla přijata a provedena s ohledem na jejich nejlepší zájem, a dále zda byly zvaženy názory dětí a zda jim byla věnována náležitá pozornost při výběru dosud přijatých opatření.

Výbor dále konstatuje, že než se krajský soud při rozhodování o umístění oznamovatelů uchýlil k umístění do ústavní péče, zřejmě pečlivě nezhodnotil žádné alternativní možnosti nebo jiný rodinný či komunitní typ péče, který by mohl být pro děti příznivější. Výbor proto dospěl k závěru, že při rozhodování nebyl nejlepší zájem oznamovatelů pro krajský soud předním hlediskem.

8.11 Výbor rovněž bere na vědomí argument oznamovatelů, že předběžné opatření o jejich umístění do ústavní péče bylo vydáno podle obecné právní úpravy zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, a nikoli podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a proto nemohli požívat důležitých právních záruk, jako je omezení doby trvání předběžného opatření a jeho pravidelný přezkum soudem. V tomto ohledu rovněž konstatuje, že ačkoli potvrdil, že použití tzv. pomalého předběžného opatření podle občanského soudního řádu ve věci oznamovatelů bylo zákonné, smluvní strana uznala, že je bohužel skutečností, že toto opatření nebylo časově omezeno, což mělo nakonec za následek dlouhodobý pobyt dětí v krizovém centru bez možnosti pravidelného přezkumu podmínek pro takový zásah soudem. V tomto ohledu Výbor uvádí, že rozhodnutí o předběžném opatření tím, že nestanovilo pevně ohraničenou dobu trvání umístění ani pravidelný přezkum soudem, vedlo k tomu, že pobyt oznamovatelů v krizovém centru trval nedůvodně dlouhou dobu – od 26. června 2019 do 29. června 2020.

- 8.12 S ohledem na výše uvedené Výbor konstatuje, že smluvní strana nepodala věcné vysvětlení ohledně kritérií použitých pro posouzení nejlepšího zájmu dítěte ani informace o systematickém sledování jejich nejlepšího zájmu během řízení o oddělení a umístění. Výbor není přesvědčen o tom, že rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 28. května 2019, kterým bylo nařízeno umístění oznamovatelů do ústavní péče, čímž byli oznamovatelé odděleni od svých rodičů a jejich styk s rodiči byl omezen na jednu hodinu týdně, bylo doprovázeno zárukami požadovanými k ochraně jejich práv podle Úmluvy a bylo přiměřené závažnosti důsledků jejich oddělení od rodičů. Za okolností tohoto případu, zejména vzhledem k nedostatečnému posouzení alternativ k oddělení od rodičů, absenci odpovídajícího posouzení nejlepšího zájmu dítěte a skutečnosti, že rozhodnutí soudu neobsahovalo důležité záruky, jako je omezení doby trvání předběžného opatření a jeho pravidelný přezkum soudem – což vedlo k umístění dětí v krizovém centru na více než rok –, Výbor dospěl k závěru, že oddělení oznamovatelů od rodičů a omezení styku s rodiči vedlo k porušení jejich práv podle čl. 3 odst. 1 a čl. 9 odst. 1–3 Úmluvy.
- 8.13 Výbor bere na vědomí tvrzení oznamovatelů, že v soudním řízení, jehož výsledkem bylo jejich umístění do ústavní péče, nebyli nikdy vyslechnuti a že jejich kolizní opatrovníci nerespektovali jejich názory, neboť shledali, že nejsou v jejich nejlepším zájmu, a proti jejich vůli se odvolali proti rozhodnutí Okresního soudu Brno-venkov. Výbor rovněž připomíná, že dítě má právo být vyslyšeno v občanském soudním řízení, například v řízení týkajícím se umístění do náhradní péče.⁹ Výbor připomíná, že „posouzení nejlepšího zájmu dítěte musí zahrnovat respektování práva dítěte svobodně vyjadřovat své názory, a těmto názorům na záležitost, které se dítěte dotýkají, musí být věnována náležitá pozornost“¹⁰, a „pokud jde o nejlepší zájem dítěte a právo dítěte být vyslyšeno, je třeba vzít v úvahu rozvíjející se schopnosti dítěte“.¹¹
- 8.14 Výbor bere na vědomí argument smluvní strany, že kolizní opatrovníci splnili svoji úlohu, která spočívala v poskytování potřebných informací o soudním řízení a zastupování dětí v řízení, a že právo oznamovatelů na slyšení bylo zajištěno i ze strany městského úřadu a tím, že děti byly nakonec vyslechnuty v řízení ve věci samé dne 24. srpna 2020. Výbor nicméně bere na vědomí, že se oznamovatelé domnívají, že selhání kolizních opatrovníků spočívající v podání odvolání proti rozhodnutí okresního soudu proti jejich vůli nemohla napravit ani úloha městského úřadu, ani soudní jednání ve věci samé. Výbor připomíná, že „pokud si dítě přeje vyjádřit své názory a pokud je toto právo naplňováno prostřednictvím zástupce, je jeho povinností sdělit názory dítěte přesně. V situacích, kdy jsou názory dítěte v rozporu s názory jeho zástupci, by měl být stanoven postup, který by dítěti umožnil obrátit se na státní orgán, aby v případě potřeby ustanovil dítěti samostatného zástupce (např. kolizního opatrovníka)“.¹² S ohledem na to, že názory opatrovníků se zdály být v rozporu s názory oznamovatelů, se Výbor domnívá, že vnitrostátní orgány neustanovily dětem samostatného zástupce, aby zajistily, že jejich názory budou během soudního řízení náležitě vyjádřeny. Výbor se rovněž domnívá, že vzhledem k věku dětí jim měla být dána možnost, aby byly soudem přímo vyslechnuty a jejich názorům měla být věnována náležitá pozornost. Nevyslechnutí dětí během vnitrostátního řízení, které vedlo k jejich umístění do ústavní péče, představuje porušení článku 12 Úmluvy.
- 8.15 Výbor rovněž bere na vědomí tvrzení oznamovatelů, že během prvních týdnů jejich umístění v krizovém centru jim nebylo dovoleno opustit zařízení bez doprovodu

⁹ CRC/C/GC/12, bod 53–54.

¹⁰ CRC/C/GC/14, bod 43; viz rovněž CRC/C/GC/12.

¹¹ CRC/C/GC/14, bod 44.

¹² CRC/C/GC/14, bod 90.

zaměstnance, což je v rozporu s čl. 37 písm. b) Úmluvy. Výbor bere na vědomí tvrzení smluvní strany, že po adaptační fázi měly děti každý den možnost samostatných vycházek mimo prostory krizového centra a že po zrušení asistovaných kontaktů pravidelně pobývaly mimo ústavní zařízení a zůstávaly u rodičů. Výbor však konstatuje, že smluvní strana neposkytla podrobné informace, které by vyvrátily tvrzení oznamovatelů, že během pobytu v krizovém centru byli zbaveni svobody, zejména na začátku pobytu. Výbor konstatuje, že vzhledem ke způsobu fungování ústavních zařízení mohou být děti v ústavní péči zbaveny svobody.¹³ Vzhledem k závěru, že rozhodnutím o umístění oznamovatelů do ústavní péče byla porušena jejich práva podle Úmluvy, se Výbor domnívá, že takové umístění bylo nezákonným nebo svévolným zbavením svobody v rozporu s článkem 37 písm. b) Úmluvy.

8.16 Výbor, jednající podle článku 10 odst. 5 Opčního protokolu o postupu předkládání oznámení, konstatuje, že předložené skutečnosti představují porušení čl. 3 odst. 1, čl. 9 odst. 1–3, článku 12 a čl. 37 písm. b) Úmluvy.

9. Smluvní strana je proto povinna poskytnout oznamovatelům účinnou nápravu za utrpěná porušení. Smluvní strana je rovněž povinna zabránit podobným porušením v budoucnu. V tomto ohledu Výbor žádá smluvní stranu, aby:

- (a) zajistila, aby všechna řízení, jejichž cílem je oddělení dětí od rodičů, včetně rozhodnutí o předběžných opatřeních, byla v souladu s Úmluvou a závěry obsaženými v tomto názoru, a zejména aby: i) bylo provedeno posouzení nejlepšího zájmu; ii) byly zvaženy názory dětí a byla jim věnována náležitá pozornost, včetně názorů na typ zvažovaného umístění, lékařskou péči a přístup ke vzdělání, které budou poskytovány, a na styk s rodiči během jejich umístění; iii) byly zavedeny procesní záruky, které zajišťují ochranu práv dětí podle Úmluvy,
- (b) zajistila, aby rozhodnutí o odebrání bylo až krajním opatřením po vyzkoušení jiných, méně invazivních opatření šetrných k dětem, a to po konzultaci s dětmi a jejich rodiči, kterou provede multidisciplinární tým odborníků. Mělo by být vydáváno na co nejkratší dobu, podléhat pravidelnému přezkumu a odvolání a mělo by být co nejdříve zrušeno. Během umístění by měl být zajištěn pravidelný styk dětí s rodiči. Smluvní strana by měla přijmout opatření k zajištění sloučení dítěte s jeho rodinou, jakmile to bude považováno za jeho nejlepší zájem,
- (c) zajistila, aby dítě mělo v průběhu řízení vždy odpovídající právní zastoupení. Dítěti by měl být kromě opatrovníka nebo zprostředkovatele jeho názorů poskytnut právní zástupce, pokud v rámci rozhodování existuje možnost střetu zájmů mezi stranami,¹⁴
- (d) poskytla pracovníkům sociálních služeb, pracovníkům státního zastupitelství, soudcům a dalším příslušným odborníkům školení o právech dětí, které byly rozhodnutím odebrány z péče rodičů, včetně odebrání z důvodu zajištění přístupu ke zdravotním službám, zejména o obecných komentářích Výboru č. 12 (2009), č. 14 (2013), č. 15 (2013) a č. 20 (2016).

¹³ CCPR/C/GC/35, body 5 a 62.

¹⁴ CRC/C/GC/14, bod 96.

10. V souladu s článkem 11 Opčního protokolu si Výbor přeje obdržet od smluvní strany co nejdříve, nejpozději však do 180 dnů, informace o opatřeních, která přijala k provedení tohoto názoru. Smluvní strana se žádá, aby informace o všech takových opatřeních zahrnula do svých zpráv předkládaných Výboru podle článku 44 Úmluvy. Smluvní strana se rovněž žádá, aby tento názor zveřejnila a v širokém měřítku ho rozšířila.